

Ivan Turgenev

ISAD & *pejad*

Lavastaja ja dramatiseeringu autor

ADOLF ŠAPIRO (Moskva)

Tõlkija

TOOMAS KALL

Kunstnik

ANDRIS FREIBERGS (Riia)

Kostüümikunstnik

KRISTINE PASTERNAKA (Riia)

Valguskunstnik

GLEB FILŠTINSKI (Peterburi)

Muusikaline kujundaja

RIINA ROOSE

Esietendus 20. märtsil 2002

Põrgulaval

Teatri peanäitejuht Elmo Nüganen

Teatri direktor Raivo Põldmaa

TALLINNA LINNATEATER

OSADES:

Nikolai Petrovitš Kirsanov

LEMBIT PETERSON

(külalisena Theatrumist)

Arkadi Nikolajevitš Kirsanov

INDREK SAMMUL

Pavel Petrovitš Kirsanov

AARNE ÜKSKÜLA

(külalisena)

Jevgeni Vassiljevitš Bazarov

MARKO MATVERE

(külalisena)

Fedosja Nikolajevna (Fenetška)

KÜLLI TEETAMM või

EVELIN PANG

Anna Sergejevna Odintsova

EPP EESPÄEV

Katerina Sergejevna Odintsova (Katja)

HELE KÕRE

Viktor Sitnikov **RAIN SIMMUL**

Jevdoksia Nikititšna Kukšina

PIRET KALDA

Arina Vlasjevna Bazarova

ANNE REEMANN

Vassili Ivanovitš Bazarov

AARNE ÜKSKÜLA

Pjotr

ALLAN NOORMETS

Etenduse juhid Tiina Kukli ja Annika Rohtväli

Ei ole olemas kuigi palju vahendeid selleks, et vaadata ennast kõrvalt. Üks neist – lugeda läbi “Isad ja pojad”. Teine – minna teatrisse. Lavastada Turgenevit tähendab anda vaatajale harvaesinev võimalus kogeda ühe õhtuga mõlemat. Loodetavasti võivad nad etendusel veenduda, et nende tänased mured ei ole kuigi kaugel neist, mille keskel inimesed alati on elanud. Võib-olla aitab see neil ületada üksindust ja näha uue pilguga maailma, mis on täis draamatikat ja armastust. Nii nagu Turgenevil.

Adolf Šapiro

IVAN TURGENEV

Omajastul vastuoluline inimene, ühtaegu armastatud ja vihatud, kuid mitte kunagi üksikõikseks jättev – selline oli Ivan Sergejevitš Turgenev, keda võib õigusega nimetada üheks suurimaks vene kirjanikuks. Tema sulest pärineb romaane (*Rudin* (1856), *Aadlipesa* (1859), *Eelöhtul* (1860), *Isad ja pojad* (1862), *Suits* (1867), *Uudismaa* (1877)), jutustusi (*Faust*, *Sõit Polesjesse*, *Asja*, *Esimene armastus*, *Kevadveed*), näidendeid (*Kuu aega maal*) ja proosaluuletusi.

Turgenev sündis 1818. aastal Orjolis, Kesk-Venemaal, ning sai hariduse Peterburi ja Berliini ülikoolides. Selgusearmastus, elegants ja liberaalne mõtteviis iseloomustavad Turgenevit nii isiksuse kui kirjanikuna. Põlise aadlisuguvõsa järeltulija ning maailmakodaniku suhted isamaa ja kaasmaalastega olid keerulised. Võttes oma teostes sarkastiliselt sõna konservatiivse aadelkonna ja slavofiilide vastu, ei andnud Turgenev armu ka teisele äärmusele, nihilistidele, pälvides seega kriitikat ja rünnakuid mõlemalt poolt. Turgenev ise pooldas läänelikke, vabameelseid vaated ning alates 1862. aastast elas välismaal, alguses Baden-Badenis, hiljem Pariisis.

*Pildil: I.S. Turgenev perekond Miljutini suvilas Baden-Badenis, 1867.
Foto autor K. Werzinger.*

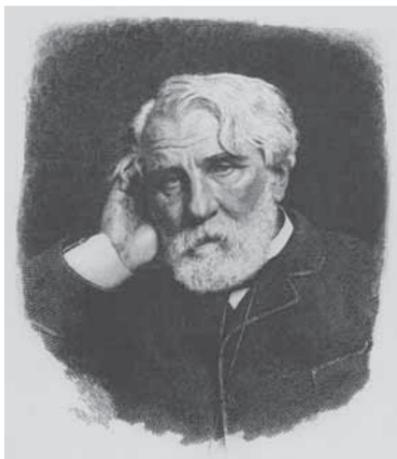
“ISAD JA POJAD”

Publiku reaktsiooni Turgenevi kuulsaimale ning praegu parimaks peetud romaanile kirjeldab tõlkija Marta Sillaots “Isade ja poegade” 1936. aasta eestikeelse väljaande eessõnas: “1862. aastal ilmus T. sulest romaan “Isad ja lapsed”, mille menu ületas kõik, mis vene kirjanduses seni oli nähtud. See päevaküsimusi ja –meeleolusid tõetruult kajastav teos tõi vene lugejaskonda seninähtamatu elevuse, leides kirglikke pooldajaid ja niisama kirglikke mahategijaid. “Isad” ei andestanud autorile, et ta neid oli kirjeldanud liiga väikeste ja igapäevsetena; “lapsed” leidsid romaani keskkuju, Bazarovi liiga jõhkra ja toore olevat. Arvustamises mindi sageli selliste teravusteni, et T. mõtles kirjandusliku tegevuse hoopis lõpetada...”

TURGENEV JA VENEMAA

Viisteist aastat hiljem võeti aga kodumaad külastav kirjanik vastu suurte austusavaldustega. Venemaa õppis Turgenevit armastama. Mitte ilmaasjata ei meenutanud lavastaja Šapiro esimeses lugemisproovis Anton Tšehhovi “Kajakat”, kus autor laseb oma tegelasel Boriss Aleksejevits Trigorinil öelda kaeblikud sõnad: “Kui kirjutatan, siis on mõnus. Ka korrektuuri lugeda on mõnus, kuid ... vaevalt jõuab teos ilmuda, kui ma teda enam ei talu, ja näen juba, et see pole see, on eksimus, et seda poleks tarvis olnud üldse kirjutada, ja mul tekib väga halb, väga sant enesetunne ... (Naerab.) Publik aga loeb: “Jah, kena, andekalt kirjutatud ... Kena, kuid Tolstoini ei küüni”, või: “Tore asi, kuid Turgenevi “Isad ja pojad” on parem.” Ja nii edasi, kuni surmalaupäevani oled ikka muudkui kena ja andekas – rohkem mitte midagi, ja kui suren, ütlevad tuttavad mu hauast möödudes: “Siin puhkab Trigorin. Oli hea kirjanik, kuid kirjutas halvemini kui Turgenev.””

(tlk. E. Raudsepp)

I.S. Turgenev 1883
Autor: V.A. Bobrov

TURGENEV EESTIS

Eesti keeles ilmus esimene Turgenevi teos juba kirjaniku eluajal – 1879. aastal avaldas “Eesti Postimees” jutustuse “Mumuu”. Nii ajakirjanduses kui ka raamatutena on ilmunud olulisem osa Turgenevi loomingust. Korduvalt on välja antud romaanid “Isad ja pojad”, “Aadlipesa”, “Rudin” ja “Eelõhtul”, 1973. aastal ilmusid “Suits” ja “Uudismaa”.

“Isad ja pojad” on varem Eesti teatrilavale jõudnud kaks korda. 1949. aastal lavastas selle “Ugala” teatris Karl Ader, pealkirja all “Isad ja lapsed”. Kunstnikuks oli Juhan Kangilaski. 1985. aastal jõudis lugu Draamateatri lavale, nüüd juba “Isade ja poegadea”, lavastajaks Raivo Trass, kunstnikuks Riina Vanhanen.

Ivan Sergejevitš Turgenev suri Pariisis 1883. aastal. Tema põrm viidi Venemaale ja maeti suure rahvahulga osavõtul Peterburi Volkovo kalmistule.

ADOLF ŠAPIRO

Adolf Šapiro sündis 4. juulil 1939 Harkovis ja lõpetas 1962. aastal sealse teatriinstituudi. 1962-92 töötas Riias, Läti Noorsooteatris (1964. aastast peanäitejuhina). Hiljem lavastanud peamiselt Moskvast, Peterburis, Varssavis ja Londonis, ka Münchenis, Nikaraaguas ja Venetsueelas. Tegutsenud õppejõuna Riia Konservatooriumi lavakunstikateedris ja Harvardi ülikoolis. Olulisemaid lavastusi: J. Rainis “Kuldne ratsu”, A. Tšehhov “Ivanov”, S. Arbuzov “Linn koidikul”, W. Shakespeare “Romeo ja Julia”, H. Ibsen “Peer Gynt”, K. Tšukovski “Tšukokkala”, G. Priede “Aivarsit oodates”, B. Brecht “Kolmanda impeeriumi hirm ja viletsus”, B. Vassiljev “Sõda algas homme”, E. Zalite “Elav vesi”, J. Brodsky “Demokraatia”, N. Gogol “Revident”. Kirjutanud teatriraamatu “Nii sulgus eesriie” (eesti keeles ilmunud 2001).

Tallinna lavastama kutsus Šapirot Voldemar Panso. Esimene lavastus, Tšehhovi “Kirsiaed”, valmis aga Noorsooteatris siis, kui peanäitejuhi ohjad oli üle võtnud Mikk Mikiver. Mängisid Linda Rummo, Ants Eskola, Velda Otsus, Mikk Mikiver, Heino Mandri, Jüri Järvet ...

“Kirsiaia” trupp, Noorsooteater 1971: Mikk Mikiver, Karin Karm, Iivi Lepik, Linda Rummo, Mark Kitajev, Ants Eskola, Adolf Šapiro, Mari Lill, Velda Otsus, Heino Mandri, Luule Komissarov, Enn Kraam, Jüri Järvet, Tõnu Tamm, Rudolf Allabert; istuvad: Sander Raus, Marje Metsur, Tõnu Mikk. Foto autor G. Vaidla.

Seitsmekümnendatel järgnesid Tšehhovi “Kolm õde” Draamateatris ja Albee “Kes kardab Virginia Woolfi?” Pärnu teatris (tuletagem meelde Aarne Üksküla tähtrolli George’ina Linda Rummo Martha kõrval), kaheksakümnendatel Tolstoi “Elav laip” Draamateatris. Ja uuel ajal, üheksakümnendatel lõpus, Brechti “Kolmekrossiooper” Tallinna Linnateatri Põrgusaalis. “Isad ja pojad” on Šapiro esimene Turgenevi lavastus.

“Kirsiaed”, Noorsooteater 1971. Lopahhin - Mikk Mikiver, Ranevskaja - Linda Rummo. Foto autor: H. Saarne.

*“Kes kardab Virginia Woolfi?”,
Pärnu teater 1977. Martha -
Linda Rummo, George - Aarne
Üksküla. Foto autor: G. Vaidla.*

*“Kolmekrossiooper”, Tallinna Linnateater 1997. Jakob - Indrek Sammul,
Robert - Rein Oja, Matthias - Marko Matvere, Ede - Andres Raag, Jimmy -
Tõnu Oja. Foto autor: Priit Grepp.*

“Šapiro “Kirsiaed” ja “Kolm õde” avastasid meie jaoks uuesti (või uuel tasandil esmakordselt) Tšehhovi, see on vundament, millele on olnud rajatud Eesti teatri hilisemad Tšehhovi-lavastused kuni veel tänagi menukalt mängitava Linnateatri “Pianoolani” (1995) välja. Mitte jäljendamise mõttes. Adolf Šapiro tegi sellesse maailma lihtsalt ukse lahti.

Hiljem avas ta meie jaoks esimesena maailmanime Albee, pühkis klassika tolmukorra Tolstoilt. Ja viimati – eemaldus kanoonilisest, justkui kohustuslike mängureeglitega Brechtist, et kutsuda nautima Brehti. /.../ Šapirol on asendamatu osa meie teatri arenguprotsessis, Eesti teatri ajaloos. Ta sattus meile ajal, mil tookordse noore režii ehk 1960-ndate lõpu – 1970-ndate nn teatriuuduse laineharjal, kui teatris taasavastati visuaalsust, režii metafoori ja kujundlikku mängulaadi, kui moodi tuli ekspresionistlike ja sümbolistlike sugemetega tinglik teatrikeel, kuulutati Eestis psühholoogilise teatri aegumist ja kadu. Sellel taustal õnnestus just Šapirol oma lavastustega puhastada, ergastada ja uuendada vastavat loomelaadi Eestis. Šapiro lavastuste vitamiinisüstid tekitasid värskaid impulsse ja tegutsemis-perspektiive loomelaadile, mis pole kogu maailmas kadunud tänini. Šapiro tõestas meie publikule ja teatrinoorusele taas (Panso kõrval ja Panso järel), et psühholoogilise teatri alustega on vabalt liidetavad ka tinglikud vormivõtted.”

Reet Neimar eessõnas “Nii sulgus eesriie” eestikeelsele tõlkele

ANDRIS FREIBERGS

Andris Freibergs sündis 14. oktoobril 1938 Lätis, Skrunda maakonnas ning lõpetas 1965. aastal Läti Riikliku Kunstiakadeemia. Töötanud aastatel 1965-73 Läti Draamateatris kunstnikuna, 1973-92 Läti Noorsooteatris peakunstnikuna ja alates 1992. aastast Läti Rahvusooperis peakunstnikuna.

Freibergs on oma töödega esinenud ka paljudel näitustel, sealhulgas mitmel isikunäitusel. Lisaks tegutseb ta õppejõuna Läti Kunstiakadeemias, alates 1994. aastast stsenograafiakateedri juhatajana, alates 1996. aastast professorina.

“Isad ja pojad” on kaugel sellest, et olla Freibergsi ja Šapiro esimene kokkupuude. Koostöös on nad välja toonud mitukümmend lavastust, enamiku neist Läti Noorsooteatris, näiteks Rainise “Kuldne ratsu”, Brechti “Kolmanda riigi hirm ja viletsus”, Rozovi “Igavesti elavad”, Shakespeare’i “Romeo ja Julia”.

“Freibergs ei kirjelda midagi, ja ka tema töid on raske kirjeldada. Need on musikaalsed ega kutsu vaidlema. Tal on sõbralikud suhted ruumiga. Ta ei püüa teiste jaoks tihtipeale kitsaks jäävaist raamidest välja, kuid ei tungi ka jõuga sellesse ruumi sisse. Ta ehitab oma maja olemasolevale maatükile.

Ta loomelaadi erakordsus ilmutab end maja hinges. Selle arhitektuursetes rütmides, puhastes, segamata värvides, erilises armastuses rituaalse valge värvi vastu, kostüümide langevais voltides. Ta dekoratsioonid annavad inimeste juuresolekul ootamatu efekti. See on inimestest mahajäetud avaliku koha efekt – niisugune tunne on öises teatris, tühjal staadionil, kirikus. Justkui kuuleksid massi huilgamist, vilet, plaksutamist, naeru, sosinaid, palveid. Keskkond säilitab endas inimliku energia varu.”

Adolf Šapiro “Nii langes eesriie” (tlk. Kadi Vanaveski)

GLEB FILŠTINSKI

Valguskunstnik Gleb Filštinski sündis 1970. aastal Leningradis ning tänu lavastajast ja teatripedagoogist isale on ta olnud juba lapsepõlvest alates teatriga seotud. 1988 asus Filštinski õppima Peterburi Riikliku Teatriakadeemia lavastusala kateedrisse ning alates 1996. aastast alates õpetab sealsamas valgusrežiid. Valguskunstnikuna debüteeris Filštinski 1990. aastal Leningradi Pioneeride Palee noorteteatri lavastuse “Fahrenheit 451” juures. Sellest alates on ta loonud valgusrežiid rohkem kui sajale lavastusele 40 erinevas teatris Venemaal ja mujal ning pälvinud mitmeid teatripreemiaid.

Hetkel töötab Filštinski Peterburi Suures Draamateatris peavalguskunstnikuna.

KRISTINE PASTERNAKA

Kostüümikunstnik Kristine Pasternaka lõpetas 1971. aastal J. Rozentali nimelise Riia Kunstikolledži ja 1976. aastal Läti Kunstiakadeemia tekstiili erialal. Ta on tegutsenud tekstiilikunstnikuna ning osalenud oma gobeläänidega näitustel. 1979-84 töötas ta Läti Rahvusteatris kostüümikunstnikuna ning 1984-1996 vabakutselisena erinevates teatrites (Dailes teater, Vene Draamateater, Läti Rahvusteater, Valmiera teater). Alates 1996. aastast on ta Läti Rahvusooperi kostüümikunstnik. Olulisemaid töid draamateatrites: A. Strindberg “Surmatants”, R. Blaumanis “Tules”, W. Shakespeare “Eksituste komöödia”, “Hamlet”, “Palju kära eimillestki”, I. Turgenev “Kuu aega maal”; W. Shakespeare’i “Kroonikad” Moskva Taganka teatris. Töid Läti Rahvusooperis: G. Verdi “Nabucco”, “Don Carlos”, R. Kalsons “Kadunud poeg”, G.F. Händel “Alcina”, G. Donizetti “Lucia di Lammermoor”; balletid “Kollane tango” (A. Piazzolla muusika, A. Sigalova koreograafia), “Tšaikovski” (P. Tšaikovski muusika, B. Eifmani koreograafia), S. Prokofjev “Romeo ja Julia”. Kristine Pasternaka on võitnud mitmeid teatripreemiaid ja Suure Muusikaauhinna (1998).

TÖÖRÜHM

- Lavastusala juhataja: Sirli Bergström
- Dekoratsioonid: Tiit Villemsoo, Eha Vacht,
Airi Look, Andres Päsuke
- Kostüümid: Hilje Bergi juhtimisel
Tiina Arro, Jaana Leib,
Aalja Soome
- Valgus: Armin Rüster, Kalle
Karindi
- Heli: Kalle Nettan
- Rekvisiit: Hannele Lehtla, Illi
Allabert, Daissa Maripuu
- Grimm: Anu Konze, Mai Mänd,
Enda Karimõisa
- Riietajad: Ene Villemsoo, Marion
Mitt, Veeli Tamm
- Lava: Jaak Kaljuranna juhtimisel
Lavastuses on kasutatud P. Tšaikovski, J. Straussi ja
G. Verdi heliloomingut, vene rahvamuusikat, F. Jüssi
loodushelide salvestusi ja O. Ehala valssi A. Šapiro
lavastusele “Kirsiaed” (Noorsooteater 1971).
- Kava koostas Triin Sinissaar
- Kava kujundas Katre Rohumaa

Tallinna Linnateatri toetajad:

EESTI VABARIIGI
KULTUURIMINISTEERIUM

map
your paper guides

ESPAK

KAARE TEE EHITUSMATERJALIKESKUS

Paulig

Tallinna Linnavalitsus

map Kava sisu ja kaaned Galerie Art Silk